

Тресков А.В. к.держ.упр., докторант ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

ORCID: 0000-0001-9495-4806

Treskov A. PhD of Public Administration, doctoral student of Training Research and Production Center, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

DIRECTIONS OF STATE ENERGY POLICY TRANSFORMATION IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

У статті охарактеризовано особливості та результативність державної енергетичної політики України в умовах європейської інтеграції. Розглянуто проблеми та суперечності формування та реалізації державної енергетичної політики України в сучасних умовах. Окреслено напрями трансформації державної енергетичної політики в умовах європейської інтеграції України.

Ключові слова: *публічне управління та адміністрування, механізми державного управління, державна енергетична політика, енергетика, ядерна енергетика, європейська інтеграція.*

The article describes the peculiarities and effectiveness of the state energy policy of Ukraine in the conditions of European integration. The problems and contradictions of the formation and implementation of the state energy policy of Ukraine in modern conditions are considered. The directions of the transformation of the state energy policy in the conditions of the European integration of Ukraine are outlined.

Key words: *public management and administration, state management mechanisms, state energy policy, energy, nuclear energy, European integration.*

Постановка проблеми. Історичне рішення Європейського Союзу щодо надання Україні офіційного статусу кандидата у члени ЄС було ухвалено 23 червня 2022 р. лідерами 27-и країн-членів Співдружності. Отримання статусу кандидата офіційно започаткувало процес набуття Україною членства в ЄС [4].

Більше того, Україна вже виконала значну частину рекомендацій, передбачених у Висновку Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі. Так, аналітичний звіт Європейської Комісії щодо відповідності законодавства України з правом Європейського Союзу (acquis ЄС), який підготовлений на основі опрацювання відповідей

України до другої частини опитувальника Європейської Комісії щодо заявки України на членство в ЄС містить оцінювання, яке здійснено за загальноприйнятою для країн-кандидатів шкалою: 1 – початковий рівень (early stage), 2 – певний рівень підготовки (some level of preparation), 3 – середній рівень підготовки (moderately prepared), 4 – хороший рівень підготовки (good level of preparation), 5 – добре підготовлений (well advanced). Так, станом на кінець лютого 2023 р. найвищий рівень готовності України за розділами acquis ЄС такий: 4 – хороший рівень підготовки досягнутий за 4 напрямками, в тому числі за напрямом «Енергетика» [2], що стало можливим завдяки формуванню та реалізації ефективної та результативної державної енергетичної політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду особливостей, проблем і суперечностей формування та реалізації державної енергетичної політики України присвятили свої наукові публікації такі вчені, як Дерюгіна Т., Кисляк Р., Кравченко О., Майстро С., Москалюк С., Реджан М. та інші [1; 3; 4; 5; 8]. Однак чимало питань стосовно обґрунтування напрямів трансформації державної енергетичної політики в умовах європейської інтеграції України залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування напрямів трансформації державної енергетичної політики в умовах європейської інтеграції України.

Виклад основного матеріалу. Про необхідність та важливість членства України в Європейському Союзі для забезпечення сталого розвитку нашої країни та досягнення необхідного рівня її енергетичної безпеки яскраво свідчить досвід Польщі. Так, приєднання Польщі до ЄС дало змогу подальшого вступу цієї країни до НАТО, чим посилило безпеку країни (в тому числі енергетичну); поліпшило бюрократичні стандарти і процедури, а саме прозорість функціонування системи державного управління для громадян; сприяє подоланню корупції; надало ефективні антимонопольні механізми для захисту від інтересів великих корпорацій (в тому числі у сфері енергетики); відкрило новий ринок – єдиний ринок товарів та послуг; суттєво збільшило інвестиції з приватних і державних джерел для розвитку конкурентоздатної економіки (в тому числі енергетики) та інфраструктури (в тому числі енергетичної) та відновлення після війни та комуністичного періоду; допомагає захищати Конституцію у сенсі верховенства права [5].

Слід зазначити, що проголошені Україною прагнення щодо інтеграції до Європейського Союзу (в тому числі в енергетичній сфері) передбачають адаптацію національного законодавства до законодавства ЄС та є міжнародним зобов'язанням, яке передбачено Угодою про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами від 14 червня 1994 р. Відповідно до цієї Угоди Україна зобов'язалася адаптувати

діюче та майбутнє законодавство до законодавства ЄС в пріоритетних сферах, в тому числі енергетичній. 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію між Україною та ЄС), яка визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. А вже 1 вересня 2017 р. після ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі [6].

Загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за період 2014-2022 рр. склав 72%. А за підсумками 2022 р. наша країна просунулася в реалізації своїх зобов'язань, згідно з даними «Пульсу Угоди», на 9% [2].

Слід зазначити, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає здійснення моніторингу та оцінки її виконання як в цілому, так і окремо за відповідними напрямками, в тому числі за напрямом «Енергетика» (рис. 1).

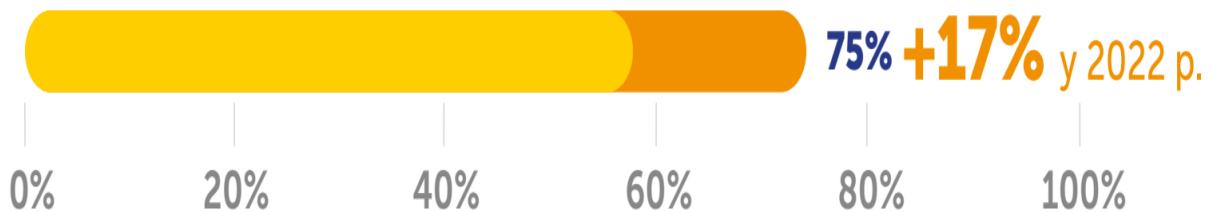

Рис. 1. Загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за напрямом «Енергетика», 2014-2022 р. [2].

Так, в цілому прогрес виконання Україною Угоди про асоціацію в енергетичній сфері за підсумками 2022 р. склав 17%, а за весь період 2014-2022 рр. – 75%. Виконані завдання є вкрай важливими для подальшої євроінтеграції України в енергетичній сфері.

До речі, імплементація Угоди про асоціацію у сфері «Енергетика» сприяє досягненню проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 глобальних цілей сталого розвитку до 2030 р. (ціль 7 «Доступна та чиста енергія» та ціль 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату») та Цілей сталого розвитку України на період до 2030 р. (ціль 7 «Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх» та ціль 13 «Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками») [7; 9].

Зобов'язання України за напрямом «Енергетика» передбачені Главою 1 «Співробітництво у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику»

Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію. Адаптація законодавства ЄС у сфері енергетики відбувається відповідно до графіку, визначеного у Додатку XXVII до Угоди про асоціацію.

Необхідно зазначити, що Єврокомісія у своєму Висновку щодо заявки України на членство в Європейському Союзі високо оцінила законодавство України у сфері енергетичної політики та виконання вимог ЄС у сфері енергетики, адже навіть протягом 2022 р., незважаючи на повномасштабну російську військову агресію проти України, продовжувала формуватися та реалізовуватися відповідна державна енергетична політика.

Так, у 2022 р. виконано пріоритетну та стратегічну мету щодо синхронізації ОЕС України з енергосистемою континентальної Європи (ENTSO-E). Узгоджена та скоординована робота з ЄС є рушійною силою для проведення ефективних реформ в галузі енергетики та на шляху до повної інтеграції енергетичних ринків України до ринків ЄС [2].

У рамках виконання Каталогу заходів Угоди про умови майбутнього об'єднання енергосистем України та континентальної Європи 24 лютого 2022 р. об'єднану енергетичну систему (ОЕС) України та енергосистему (ЕС) Молдови було переведено в ізолюваний режим роботи та впродовж одного дня було успішно проведено системні випробування роботи енергосистеми в ізолюваному режимі.

11 березня 2022 р. на засіданні Регіональної групи ENTSO-E «Континентальна Європа» (РГКЄ) було ухвалено рішення щодо екстреної синхронізації ОЕС України та ЕС Молдови з енергосистемою континентальної Європи. Фізичні операції по з'єднанню енергосистем було проведено 16 березня 2022 р. Починаючи з цього дня ОЕС України розпочала синхронну з Європейською енергосистемою роботу в тестовому режимі без комерційного обміну. 26 квітня 2022 р. підписано Угоду про членство НЕК «Укренерго» в ENTSO-E в статусі спостерігача, що є важливим кроком до повноцінного членства компанії в європейському енергооб'єднанні в майбутньому.

7 червня 2022 р. на засіданні Регіональної Групи ENTSO-E «Континентальна Європа» (РГКЄ) було ухвалено рішення про те, що доступна пропускна спроможність перетинів між енергосистемами України та ЄС (Румунії, Словаччини та Угорщини) буде відкриватися у міру того, як Україна виконуватиме технічні заходи, необхідні для гарантування безпеки та стабільності розширеної енергосистеми. Вже 28 червня 2022 р. в об'єднанні підтвердили, що НЕК «Укренерго» та сусідні країни виконали необхідні технічні заходи для початку першої фази відновлення експорту / імпорту. Після позитивної оцінки показників безпеки та стабільності роботи об'єднаної мережі в умовах обміну електроенергією доступні обсяги пропускної спроможності для експорту з України та імпорту з сусідніх країн ЄС поступово збільшуються [2].

Розглянемо більш детально результативність державної енергетичної

політики України в умовах євроінтеграційних процесів, які відбувалися у 2022 р. в умовах воєнного стану в країні. Так, розроблено низку законопроектів, проектів розпоряджень та постанов Кабінету Міністрів України, спрямованих на забезпечення доступності електричної енергії для побутових споживачів, зменшення фінансового навантаження на державних виробників електричної енергії та належне функціонування ринку електричної енергії. Відповідно до повноважень, наданих Законом України «Про ринок електричної енергії» розроблено та затверджено понад 50 наказів Міненерго з метою стабілізації ринку електричної енергії, забезпечення конкуренції та зменшення заборгованості на ринку електричної енергії під час воєнного стану.

За підсумками 2022 р. укладено та набрали чинності наступні договори щодо співробітництва України та ЄС в енергетичній сфері [2]:

- Договір гарантії між Україною та ЄБРР та Кредитна угода між НАК «Нафтогаз України» та ЄБРР укладені в рамках проекту «Відновлювальний кредит для екстреної закупівлі газу для «Нафтогазу», що дозволить НАК «Нафтогаз України» залучити кредит ЄБРР в обсязі до 300 млн. євро для фінансування закупівлі імпортованого природного газу;

- Договір гарантії («Проект екстреного відновлення мережі електропередачі») для забезпечення виконання НЕК «Укренерго» боргових зобов'язань за кредитом в обсязі 300 млн. євро, залученим за Кредитною угодою («Проект екстреного відновлення мережі електропередачі») між НЕК «Укренерго» та ЄБРР з метою підтримки ліквідності та стійкості роботи;

- Гарантійна угода між Кабінетом Міністрів України («Гарант») та KfW, Франкфурт-на-Майні («KfW») за проектом «Підвищення ефективності передачі електроенергії (Модернізація підстанцій) II» (32,5 млн. євро), метою якого є підвищення ефективності та надійності роботи ОЕС України для її інтеграції з ENTSO-E шляхом заміни застарілого обладнання високовольтних підстанцій із одночасним переходом на сучасні схеми розподільчих пристроїв та встановлення автоматизованих систем керування технологічними процесами на підстанціях НЕК «Укренерго» [2].

Крім того, у результаті реалізації законодавчих ініціатив, підготовлених в рамках приведення національного законодавства України у сфері безпеки використання ядерної енергії до положень права ЄС (*acquis* ЄС) у 2022 р. прийнято:

- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» (від 16.11.2022 р. № 2758-IX) та запроваджено інститут експерта з радіаційного захисту в рамках імплементації положень Директиви Ради 2013/59/Євратом на виконання підпункту 1 пункту 740 Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;

- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» (від 16.11.2022 р. № 2762-

IX), в рамках імплементації положень Директив Ради 2013/59/Євратом, 2009/71/Євратом та 2014/87/Євратом з метою удосконалення термінів у сфері використання ядерної енергії з урахуванням права ЄС, а також приведення деяких положень Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» у відповідність до права ЄС, норм законодавства із врахуванням практики застосування Закону;

- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення дозвільної діяльності у сфері використання ядерної енергії» (від 16.11. 2022 р. № 2755-IX), в рамках імплементації Директиви Ради 2013/59/Євратом з метою удосконалення процедури видачі документів дозвільного характеру на здійснення діяльності у сфері використання ядерної енергії [2].

Незважаючи на те, що 2022 р. став достатньо результативним у питаннях подальшого реформування української енергетики в межах виконання Угоди про асоціацію, залишається ціла низка завдань в контексті подальшої трансформації державної енергетичної політики в умовах європейської інтеграції та у відповідності з рекомендаціями європейської комісії щодо заявки України на членство в ЄС за різними секторами, сферами та напрямками. Тому в 2023 р. Україні необхідно здійснити перехід на постійну паралельну роботу з енергосистемою континентальної Європи ENTSO-E, швидкість якого буде залежати від виконання вимог Каталогу заходів Угоди про умови майбутнього об'єднання ОЕС України з європейською енергосистемою, а також впровадження заходів з підвищення динамічної стійкості енергетичного об'єднання.

Також з метою подальшого розвитку нафтогазової сфери України та на виконання вимог Директиви (ЄС) 2009/119 від 14.09.2009 р. про зобов'язання держав-членів підтримувати мінімальні запаси сирої нафти та / або нафтопродуктів необхідно прийняти Закон України «Про мінімальні запаси нафти та нафтопродуктів», проект якого (№ 9024) вже розроблено та подано до Верховної Ради України [2].

З метою імплементації вимог Регламенту (ЄС) № 347/2013 Європейського Парламенту та Ради від 17.04.2013 р. про керівні принципи транс'європейської енергетичної інфраструктури необхідно на законодавчому рівні прийняти розроблений проект Закону України «Про проекти національного інтересу у сфері енергетики». Крім того, у сфері ядерної енергетики з метою закріплення на законодавчому рівні статусу органу державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки, як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, що слугуватиме підвищенню ефективності його діяльності та незалежності у прийнятті регулюючих рішень, з урахуванням положень документів права Європейського Союзу, документів МАГАТЕ та набутого досвіду державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки необхідно Верховній Раді України прийняти проект За-

кону України «Про Національну комісію ядерного регулювання» в рамках імплементації Директиви Ради 2011/70/Євратом, Директиви Ради 2013/59/Євратом та Директиви Ради 2014/87/Євратом [2].

Війна росії проти України завдала значних збитків енергетичній системі України та світовим енергетичним ринкам. Українська енергетична інфраструктура значно пошкоджена, а Україна наразі не контролює деякі генеруючі потужності.

Водночас будь-яка криза несе нові можливості, стверджують співавтори наукової праці «Відновлення України: принципи та політика», підготовленої міжнародним колективом авторів в рамках проєкту «Українська ініціатива» європейського Центру досліджень економічної політики (CEPR) Т. Дерюгіна (Університет Іллінойсу), О. Кравченко (партнер McKinzeу & Co) та М. Реджан (Північно-західний університет), які вважають, що для того, щоб енергетичний сектор України в майбутньому був стійким та успішним, потрібне стратегічне планування та зміна політики [1], в тому числі трансформація державної енергетичної політики в умовах європейської інтеграції нашої країни. Так, у короткостроковій перспективі (під час війни та одразу після неї) пріоритетом України має бути підвищення енергетичної безпеки шляхом посилення зв'язків з європейськими електричними та газовими мережами, усунення вузьких місць в існуючих електромережах та об'єднання української розгалуженої мережі газогонів із європейськими терміналами зрідженого природного газу.

У середньостроковій перспективі Україна має повністю забезпечити національні потреби у природному газі власного видобутку завдяки одночасному підвищенню енергоефективності, розвитку видобутку газу та збільшенню виробництва біометану.

У довгостроковій перспективі Україні слід інтенсивніше підвищувати енергоефективність, в тому числі шляхом вдосконалення стандартів енергоефективності для нових будинків, а також розширення перспективних програм підвищення енергоефективності існуючих будинків.

Загалом, головною стратегічною ціллю України в енергетичній сфері має стати тісніша інтеграція з Європейським Союзом. Окрім налагодження тісніших зв'язків із європейськими енергетичними ринками, потрібно працювати над зменшенням втрат енергії та впровадженням реформ, які підвищать рівень конкурентоспроможності української енергетики. Україна також має повною мірою реалізувати потенціал сектору відновлюваної енергетики, включно з вітровою, сонячною, водневою, біомасою та іншими альтернативними видами палива для чого потрібно впровадження політичних реформ, які сприятимуть притоку приватних інвестицій.

Також, відповідно до існуючих європейських трендів, Україні потрібно продовжувати електрифікацію транспорту і житла (насамперед опалення), щоб у довгостроковій перспективі знизити частку викопного палива у структурі споживання енергії та повною мірою брати участь у глобальному

«зеленому» енергетичному переході [1; 3; 8].

Висновки. Таким чином, пріоритетними напрямками подальшої трансформації державної енергетичної політики в умовах європейської інтеграції України є інтеграція національної енергосистеми в європейську мережу (ENTSO-E) та подальша імплементація енергетичних реформ з метою виконання зобов'язань щодо наближення українського законодавства в сфері енергетики до законодавства ЄС у відповідності до оновленого Додатку XXVII Угоди про асоціацію та зобов'язань, взятих в межах Договору про заснування Енергетичного Співтовариства – міжнародної організація, що включає в себе країни ЄС і треті країни, метою діяльності якої є розширення енергетичного ринку Євросоюзу на країни Південно-Східної Європи та на інші країни, що й буде предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Дерюгіна Т., Кравченко О., Реджан М. Відбудова енергетичного сектору України: виклики та можливості // «Відновлення України: принципи та політика». За ред. Ю. Городніченко, І. Сологуб, Б. Ведер ді Мауро. С. 210-234. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2022 рік. К. 2023. 102 с. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf.
3. Кисляк Р. Як Україні відбудувати свою енергетику після війни. URL: <https://economics.novyny.live/iak-ukrayini-vidbuduvati-svoiu-energetiku-pislia-viini-81545.html>.
4. Прищепа Я., Войтюк Т., Яворович Т. ЄС остаточно надав Україні статус кандидата. URL: <https://susplne.media/253241-es-ostatocno-nadav-ukraini-status-kandidata/>.
5. Пшибильські В. Вступ до ЄС посилив економіку Польщі, захистив її від монополій та підвищив ефективність держави. <https://newssky.com.ua/vojczeh-pshibilski-vstup-do-%d1%94s-posiliv-ekonomiku-polshhi-zahistiv-%d1%97%d1%97-vid-monopolij-ta-pidvishhiv-efektivnist-derzhavi/>.
6. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu>.
7. Цілі сталого розвитку 2016–2030. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.
8. Майстро С.В., Москалюк С.В. Механізми реалізації державної енергетичної політики : теоретико-методичні засади // Ефективність державного управління [Текст] : зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Вип. 2(59) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А.В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. С. 96 – 107.
9. Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». URL: https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825?fbclid=IwAR0yINFdPa3CiGUmWs0ZJEnsk5w3G7VhM_uluvh4eTxfSkuTlsQKmq-45YU.

References:

1. Deryugina T., Kravchenko O., Redzhan M. Reconstruction of the energy sector of Ukraine: challenges and opportunities // "Recovery of Ukraine: principles and politics". [Vidbudova enerhetychnoho sektoru Ukrayiny: vyklyky ta mozhlyvosti // «Vidnovlennya Ukrayiny: pryntsypy ta polityka»]. Under the editorship Yu. Horodnichenko, I. Sologub, B. Veder di Mauro. P. 210-234. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf. [in Ukrainian].
2. Report on the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU for 2022. [Zvit pro vykonannya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu ta YES za 2022 rik]. K. 2023. 102 p. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf. [in Ukrainian].
3. Kislyak R. How Ukraine can rebuild its energy industry after the war. [Yak Ukrayini vidbuduvaty svoyu enerhetyku pislya viyny]. URL: <https://economics.novyny.live/iak-ukrayini-vidbuduvati-svoiu-energetiku-pislia-viini-81545.html>. [in Ukrainian].
4. Prishchepa Y., Voytiuk T., Yavorovych T. The EU finally granted Ukraine candidate status. [YES ostatochno nadav Ukrayini status kandydata]. URL: <https://suspilne.media/253241-es-ostatochno-nadav-ukrayini-status-kandidata/>. [in Ukrainian].
6. Przybylski V. Joining the EU strengthened Poland's economy, protected it from monopolies and increased the state's efficiency. [Vstup do YES posylyv ekonomiku Pol'shchi, zakhystyv yiyi vid monopolij ta pidvyshchyv efektyvnist' derzhavy]. <https://newssky.com.ua/vojczech-pshibilski-vstup-do-%d1%94s-posiliv-ekonomiku-polshhi-zahistiv-%d1%97%d1%97-vid-monopolij-ta-pidvishiv-efektivnist-derzhavi/>. [in Ukrainian].
7. Association Agreement between Ukraine and the EU. [Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu ta YES]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/jevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>. [in Ukrainian].
8. Goals of sustainable development 2016–2030. [Tsili staloho rozvytku 2016–2030.]. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsilirozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>. [in Ukrainian].
9. Maistro S., Moskalyuk S. Mechanisms of implementation of state energy policy: theoretical and methodological foundations. [Mekhanizmy realizatsiyi derzhavnoyi enerhetychnoyi polityky : teoretyko-metodychni zasady]. Effectiveness of state management [Text]: coll. of science Ave. of the Lviv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. Issue 2(59), 2019. P. 96–107. Print.
10. Decree of the President of Ukraine №722 / 2019 "On the Goals of Sustainable Development of Ukraine for the period up to 2030". [Ukaz Prezydenta Ukrayiny №722/2019 «Pro Tsili staloho rozvytku Ukrayiny na period do 2030 roku»]. URL.: https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825?fbclid=IwAR0yINFdPa3CiGUmWs0ZJEns5w3G7VhM_uluvh4eTxfSkuTlsQKmq-45YU [in Ukrainian].